

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kaisa Tuurala

JÄLKIHUOLLON PROSESSIN KUVAUS NAANTALIN KAUPUNGISSA

Sosiaali- ja terveysala
2018

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Kaisa Tuurala
Opinnäytetyön nimi	Jälkihuollon prosessin kuvaus Naantalissa kaupungissa
Vuosi	2018
Kieli	suomi
Sivumäärä	37 + 4 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Naantalissa ei ole yhtenäistä ohjeistusta jälkihuollosta, jonka mukaan työntekijät toimisivat. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden käsitys siitä, mitä jälkihuolto on ja miten sitä toteutetaan Naantalissa. Opinnäytetyö on toteutettu kehittämishankkeena, jota varten on tehty tutkimustyötä. Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli toteuttaa jälkihuolto-opas Naantalissa sosiaalitoimeen. Työn pohjalta on toteutettu lisäksi esite, joka sisältää prosessin kuvauksen. Tämä esite on tarkoitettu jälkihuoltoon oikeutetuille asiakkaille sekä heidän läheisilleen.

Työn teoreettisessa osassa käsitellään itsenäistymistä, nuoren elämäntilannetta, jälkihuoltoa yleisesti sekä sen vaiheita ja tukimuotoja. Tutkimus perustuu kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään, ja tutkimus on toteutettu haastatteluna sekä kyselylomakkeilla yhteensä kahdeksalle jälkihuollon parissa työskentelevälle sosiaalialan ammattilaiselle Naantalissa. Työntekijöille oli toimitettu haastattelukysymykset etukäteen. Aineiston purkamisessa on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Työntekijöiden lisäksi opinnäytetyötä varten on haastateltu kolmea jälkihuollossa olevaa jo 18 vuotta täyttänyttä nuorta, tarkoituksena saada heidän näkemyksiään jälkihuollosta. Nuorten haastatteluista saatua aineistoa on käytetty hyödyksi jälkihuollon esitettä toteutettaessa.

Työntekijöiden vastauksista selvisi, että työntekijät pitävät tärkeänä jälkihuollossa erityisesti nuoren tukemista itsenäisenä toimijana, työntekijän läsnäoloa, taloudellista pärjäämistä sekä nuoren kokemusta siitä, että hän pärjää itsenäisesti arjessa. Työntekijöiden kaikkia vastauksia voidaan pitää kehittämishankkeen kannalta arvokkaina, jotta ohjeistukseen saadaan mahdollisimman laaja kuva erilaisista työskentelytavoista.

ABSTRACT

Author	Kaisa Tuurala
Title	A Description of the After-Care Process in the City of Naantali
Year	2018
Language	Finnish
Pages	37+ 4 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

There is no uniform guidance about after-care process for the child protection in the city of Naantali. The purpose of this study was to find out how the employees define after-care and how it is executed in Naantali. A research has been carried out and it was implemented as a development project. The goal of this development project was to execute an after-care guide for the social services of Naantali. Further, a leaflet about the process of after-care was made. The leaflet is directed for the clients that are entitled to after-care and for their near ones.

The theoretical part of the study deals with independence, adolescent's life-management, after-care generally and the phases of after-care and the ways of support. Qualitative methods were used and the research was made by interviewing and with questionnaires for a total of eight social services professionals working with after-care. The questions were delivered to the employees in advance. The material was analyzed with a material-based method. Also three adolescents in after-care, who had already turned 18 years, were interviewed for the study. The purpose of those interviews was to get their point of view about after-care. The material that was collected was then used to make the leaflet.

The responses from the employees indicated that the employees felt it was particularly important in the after-care that the adolescents got support for being independent actors. Employees being present in the adolescent's life, managing financially and the feeling for the adolescent that she or he can manage independently in everyday life were also important factors. All the responses got from the employees are important considering the development project, so that the after-care guide gives a comprehensive description of the working methods that are used.

Keywords	After-care, support, life management, becoming independent
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	9
3	ITSENÄISTYMINEN JA JÄLKIHUOLTO.....	10
	3.1 Nuoruusikä.....	10
	3.2 Nuoruuden keskeiset kasvutehtävät.....	11
	3.3 Nuoren tarpeet.....	11
	3.4 Nuoren seksuaalisuus.....	12
	3.5 Elämänhallinta.....	12
	3.5.1 Nuoren minäkuva.....	13
	3.5.2 Itsenäistymisen haasteita.....	13
	3.5.3 Nuoren kokema yksinäisyys.....	13
	3.5.4 Nuoren syrjäytyminen.....	14
	3.6 Mitä jälkihuolto on?.....	14
	3.7 Jälkihuollon järjestäminen.....	15
	3.8 Suunnittelu.....	15
	3.8.1 Asiakassuunnitelma.....	16
	3.8.2 Jälkihuoltosuunnitelma.....	16
	3.9 Nuoren lähiverkosto.....	17
	3.10 Jälkihuollon tuki.....	17
	3.10.1 Jälkihuollon psykososiaalinen tuki.....	17
	3.10.2 Jälkihuollon tuki asumisessa.....	18
	3.10.3 Nuoren itsenäistymisvarat.....	18
	3.11 Jälkihuollossa olevan nuoren itsenäistymisen erityisyys.....	19
	3.12 Jälkihuollon päättyminen.....	19
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	20
	4.1 Kvalitatiivinen tutkimus.....	20
	4.1.1 Tiedonhankinta.....	20

4.2	Eettisyys ja luotettavuus	21
5	AINEISTON ANALYYSI	22
5.1	Nuoret	22
5.1.1	Mitä jälkihuolto mielestäsi on?	22
5.1.2	Millaista tukea olet saanut jälkihuollossa?.....	24
5.1.3	Oletko kokenut, että jälkihuolto on ollut hyödyllistä?.....	25
5.1.4	Mitä muuta toivoisit jälkihuollolta?	26
5.2	Työntekijät	26
5.2.1	Mitä jälkihuolto mielestäsi on?	26
5.2.2	Mikä on tärkeintä jälkihuollossa?	29
5.2.3	Millaista tukea olet antanut?	30
5.2.4	Millaisia menetelmiä olet käyttänyt jälkihuollossa olevan nuoren kanssa?	31
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	33
7	POHDINTA.....	34
	LÄHTEET	36

LIITTEET

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Nuorten käsitys jälkihuollosta.	23
Kuvio 2. Nuorten kokemus saadusta tuesta jälkihuollossa.	24
Kuvio 3. Työntekijöiden ajatukset mitä jälkihuolto on.	27
Kuvio 4. Työntekijöiden mielestä tärkeintä jälkihuollossa.	29
Kuvio 5. Työntekijöiden antama tuki jälkihuollossa.	30

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Haastattelukysymykset nuorille**LIITE 2.** Haastattelukysymykset työntekijöille**LIITE 3.** Jälkihuolto-opas**LIITE 4.** Jälkihuoltoesite

1 JOHDANTO

Naantalin sosiaalitoimessa ei ole erikseen määritelty työntekijää, jolle kuuluisi vain jälkihuolto, vaan siitä vastaa aina nuoren oma sosiaalityöntekijä, minkä lisäksi nuori on voinut aloittaa työskentelyn nuorten avohuollon ohjaajan kanssa. Naantalissa jälkihuollon parissa työskentelee kaksi nuorten avohuollon ohjaajaa, kolme sosiaaliohjaajaa sekä kolme sosiaalityöntekijää.

Opinnäytetyö on toteutettu kehittämishankkeena tarkoituksenaan tuottaa jälkihuolto-opas jälkihuollon parissa työskenteleville sekä esite, joka kuvaa jälkihuollon prosessia Naantalin kaupungissa. Opinnäytetyön aihe on tarpeellinen Naantalin sosiaalitoimessa, sillä siellä ei ole yhtenäistä ohjetta tai esitettä, jolla palvelua kuvattaisiin. Ohjeistuksen yhtenä tavoitteena on, että jokainen jälkihuollon palvelua käyttävä nuori saisi Naantalissa yhtä laadukasta palvelua. Lisäksi jälkihuolto-opas tulee tukemaan työntekijää erilaisten työmenetelmien hyödyntämisessä.

Tässä opinnäytetyössä olen keskittynyt siihen mitä työntekijät pitävät tärkeänä jälkihuollossa sekä siihen mitä laki edellyttää jälkihuollosta. Jälkihuolto-opas on toteutettu työntekijöiden vastausten pohjalta. Lisäksi nuorille tehdyt haastattelut antoivat heille mahdollisuuden kertoa tärkeäksi kokemiaan asioita jälkihuollosta. Nämä asiat olivat päällimmäisenä esillä esitteen sisältöä pohdittaessa.

Tutkimus suoritettiin laadullisena tutkimuksena haastattelujen ja kyselylomakkeen avulla. Haastattelut toteutettiin Naantalin lapsiperheiden sosiaalityön yksikössä neljälle työntekijälle, jonka lisäksi kyselylomakkeeseen vastasi neljä työntekijää. Nuorille tehtyihin haastatteluihin osallistui kolme jälkihuollossa olevaa nuorta. Haastattelut tallennettiin ja aineisto litteroitiin, jonka jälkeen haastattelut ja kyselylomakkeiden vastaukset analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmän avulla.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Kehittämishankkeen tarkoituksena on selvittää millaista työtä Naantalin kaupungissa jälkihuollon parissa työskentelevät tekevät ja mitä se on nuoren näkökulmasta. Kehittämishanketta varten on tehty tutkimus, johon ovat osallistuneet Naantalin lapsiperheiden sosiaalityön yksikön työntekijät, jotka työskentelevät jälkihuollon parissa. Tutkimukseen on lisäksi haettu jälkihuollossa olevan nuoren näkökulmaa haastatteleamalla 18–20-vuotiaita nuoria, jotka haastatteluhetkellä vastaanottivat Naantalin kaupungin tarjoamaa jälkihuoltoa.

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on ollut luoda ohjeistus Naantalin kaupungin lapsiperheiden sosiaalityön yksikköön, josta työntekijät voivat saada pohjaa työskentelylle sekä konkreettisia työvälineitä käytettäväksi jälkihuollossa olevan nuoren kanssa. Lisäksi ohjeistuksen pohjalta on luotu esite, jota voidaan käyttää jälkihuollon esittelyn tukena asiakkaille.

Tutkimuskysymykset nuorille:

1. Mitä jälkihuolto mielestäsi on?
2. Millaisia tukea olet saanut jälkihuollossa?
3. Oletko kokenut, että jälkihuolto on ollut hyödyllistä?
4. Mitä muuta toivoisit jälkihuollolta?

Tutkimuskysymykset työntekijöille:

1. Mitä jälkihuolto mielestäsi on?
2. Mikä on tärkeintä jälkihuollossa?
3. Millaista tukea olet antanut?
4. Millaisia menetelmiä olet käyttänyt jälkihuollossa olevan nuoren kanssa?

3 ITSENÄISTYMINEN JA JÄLKIHUOLTO

Tässä luvussa käsitellään itsenäistymistä teoreettisesti esitellen nuoruusiän keskeisiä kasvutehtäviä ja kehitysvaiheita, nuoren tarpeita sekä seksuaalisuutta. Itsenäistymistä käsittelevässä teoriassa käsitellään myös nuoren elämänhallintaa, minäkuvaa, itsenäistymisen haasteita sekä nuoren kokemaa yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Jälkihuoltoa koskevassa teoriaosuudessa paneudutaan siihen, mitä jälkihuolto on, miten jälkihuoltoa tulee järjestää sekä suunnitella. Lopuksi eritellään jälkihuollon tuen eri muotoja, jälkihuollossa olevan nuoren itsenäistymisen erityisyyttä sekä jälkihuollon päättymistä.

3.1 Nuoruusikä

Nuoruusiällä tarkoitetaan lapsuuden ja aikuisuuden murroksen kehitysvaihetta. Nuoren fyysinen ja psyykinen minä sekä sosiaaliset suhteet muuttuvat lyhyessä ajassa. Ihminen ei voi siirtyä suoraan lapsesta aikuiseksi, nuoruuteen kuuluvat epävarmuus ja kokeilut. Nuoruusikään kuuluu myös arvomaailmojen pohdinta sekä maailmankatsomuksellisiin asioihin tutustuminen. (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 40–45.)

Nuoren itsenäistyminen aikuiseksi tapahtuu vaiheittain suojaavassa ja huolehtivassa ympäristössä. Lapsi on alkuun avuton ja riippuvainen vanhempiensa huolenpidosta. Kehityksen aikana toiminnot alkavat sisäistyä, ja kasvava lapsi kykenee tekemään sen, mitä ympäristö on aiemmin tehnyt lapsen puolesta. Lapsi on matkalla avuttomuudesta kohti autonomiaa. Lopulta nuori kykenee huolehtimaan itse itsestään. Nuoruus on henkilökohtaisten mahdollisuuksien aikaa, jolloin tehdään oikeita ja vääriä ratkaisuja. Lopulta kokeilujen kautta löydetään omat ratkaisut, jotka vaikuttavat vielä aikuisenakin. Kasvun aikana nuoren ei tulisi vielä ottaa sellaista vastuuta, johon ei ole valmis. Nuori tarvitsee rajoja, jotka ovat suojaamassa häntä vahingoittavilta ratkaisuilta. (Aalberg & Siimes 2007, 125–127.)

3.2 Nuoruuden keskeiset kasvutehtävät

Nuoruusiän keskeisiin kasvutehtäviin kuuluu irtaantuminen vanhemmista, oman sukupuolen löytäminen sekä henkilökohtaisen tulevaisuuden luominen. Kaksi ensimmäistä tehtävää sijoittuu nuoruusiän alkuun ja jatkuvat läpi nuoruuden, viimeiseksi mainittu ajoittuu vasta nuoruusiän loppuvaiheisiin. Nuori voi tuntea vapauden ja itsenäisyyden riemua pärjätessään omillaan sekä ollessaan vapaa ajattelemaan ja toimimaan omalla tavallaan. Nuori saattaa myös kokea tämän itsenäistymisen rinnalla suurta tyhjyyttä ja ahdistusta. Henkilökohtaisen tulevaisuuden luominen on vaihe, jossa nuorta askarruttaa omaa tulevaisuutta koskevat kysymykset ja valinnat. Nuoren painiessa isojen kysymysten kanssa, hän vakavoituu ja ottaa asioita eri tavalla huomioon. Seksuaalisuus ottaa nuoren elämässä pysyvän otteen niin, että nuoren aikuisen genitaalisuus on hiljalleen johtoasemassa. (Brummer & Enckell 2005, 45–46, 63.)

3.3 Nuoren tarpeet

Ravinnontarve lisääntyy murrosiässä ja nuoren tarpeita vastaava ravinto ja säännöllisyys ruokailuajoissa ovat hyvinvoinnin sekä fyysisen kunnon säilymisen edellytys. Nuoren elimistö erittää kasvuhormonia yöllä, jonka lisäksi aivot tarvitsevat unta jaksakseen ylläpitää toimintoja päivällä. Myös Liikunta on nuorelle tärkeää, sillä se vaikuttaa positiivisesti nuoren hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Liikunnan parissa nuori voi saada kokemuksia hyväksytyksi tulemisesta sekä solmia sosiaalisia suhteita. Nuoren mielenterveyden perustana voidaan pitää esimerkiksi hyvää fyysistä kuntoa, realistista minäkuvaa, itsevarmuutta sekä omanarvontunnetta. Kodin olot vaikuttavat siihen, miten turvalliseksi nuori kokee olonsa. Lisäksi hyvä itsetunto on perusta nuoren turvallisuudelle, mikä tarkoittaa, että nuori kunnioittaa, arvostaa ja tuntee itsensä. Nuori tarvitsee ympäristön positiivista kannustamista, jotta hän voi tulla sinuiksi oman itsensä kanssa. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 133–152.)

3.4 Nuoren seksuaalisuus

Aaltosen ym. (2003, 160–174) mukaan seksuaalisuus on ihmisen kokonaisvaltaisen persoonallisuuden kannalta tärkeä osa. Seksuaalista käyttäytymistä määräävät sukupuoli-identiteetin lisäksi sukupuoliroolit ja sukupuolinen orientoituminen. Nuoret toivovat saavansa enemmän tietoja sukupuoliasioista esimerkiksi koulussa. Vanhempien rooli on tärkeä puhuttaessa nuoren ihmissuhde- ja seksuaalikasvatuksesta; nuorille tulisi antaa kotona riittävästi tietoa seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Vanhempien tulisi myös tukea nuorta näissä kysymyksissä ja huolissa.

Ennen kuin ihminen saavuttaa kyvyn rakastaa sekä nauttia seksuaalisuudesta, kulkee hän kehityksellisen matkan itseään ja identiteettiään etsien. Nuori etsii itseään seksuaalisessa vastavuoroisuudessa matkallaan kohti aikuista seksuaalisuutta. Mikäli nuori ei pääse vuorovaikutukseen, jää seksuaalisuus itsekeskeiseksi suoritukseksi. Nuoren kehittyvää seksuaalisuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista nuoruusiän perustehtävien pohjalta. Nuori rakentaa suhdetta ruumiiseensa sekä irrottautuu lapsuuden vanhemmista, lisäksi nuori etsii ratkaisua omaan seksuaalisuuteensa ikätoverien seurassa. (Aalberg ym. 2007, 94–98.)

3.5 Elämänhallinta

Yksilön elämäntapaan sekä elämäntapaan vaikuttavat hänen oma tunteensa siitä, kuinka hän hallitsee omaa elämäänsä. Elämänhallinnan käsite voidaan jakaa kahteen osaan, sisäiseen ja ulkoiseen elämänhallintaan. Sisäisellä elämänhallinnalla tarkoitetaan kykyä sopeutua elämässä tapahtuviin erilaisiin tilanteisiin sekä olosuhteisiin. Sisäisen elämänhallinnan välineitä ovat esimerkiksi sosiaaliset suhteet, harrastukset ja perhe. Ulkoinen elämänhallinta taas tarkoittaa tunnetta siitä, paljonko voi itse vaikuttaa elämänsä olosuhteisiin. Ulkoinen elämänhallinta on kykyä ohjata elämäänsä niin, ettei sen vaiheisiin vaikuta haitalliset ulkoiset, itsestä riippumattomat tai odottamattomat tekijät. Puhtaimmillaan ulkoinen elämänhallinta on aineellisesti ja henkisesti turvattua elämää. (Aaltonen ym. 2003, 133–152.)

Hietalan ym. (2010, 39) mukaan voidaan ajatella, että nuoren ihmisen hyvinvointiin kuuluu turvallisuuden ja hyvänolon tunne, sosiaalisia suhteita, luottamusta muihin ihmisiin sekä tulevaisuuteen suuntautuminen. Nuoren voidessa hyvin, hän on toimintakykyinen ja haluaa vaikuttaa elämäänsä.

3.5.1 Nuoren minäkuva

Aaltosen ym. (2003, 78) mukaan monet tutkijat katsovat, että nuoruudessa käydään läpi samankaltaisia minän rakenteeseen liittyviä prosesseja kuin lapsi käy läpi ensimmäisten vuosiansa aikana. Näkemyksen mukaan sekä lapsuus että nuoruus ovat merkittävimmät ajat yksilön elämässä. Tällöin ihmisellä on mahdollisuus muokata omaa persoonallisuuttaan. Erityisen tärkeää näissä vaiheissa on, että nuori saa tukea ympäristöltään.

3.5.2 Itsenäistymisen haasteita

Dunderfelt (2011, 92) kuvaa, että ruumiinrakenteeltaan fyysisesti nuori ihminen on valmis maailmaan ja osaksi yhteiskuntaa. Monet nuoret kuitenkin etsivät vielä omaa itseään ja paikkaansa yhteiskunnassa. Vaikka nuori on kypsä jo monella tavalla, hän ei ole sitä vielä sisäisesti, tunnemaailmassaan eikä omassa sisäisessä yksilöllisyydessään.

Nuoret kohtaavat monia nopeita ja suuria elämänmuutoksia siirtyessään aikuisuuteen. Nuori saavuttaa vähitellen monia merkkipaaluja, kuten taloudellisen itsenäisyyden. Muutto omilleen, astuminen työelämään sekä opintojen aloitus tapahtuvat usein samoihin aikoihin, mikä tekee muutoksista entistä tuntuvampia. Äärimmillään vaikeudet itsenäistymisessä voivat tarkoittaa syrjäytymistä. (Ranta 2012.)

3.5.3 Nuoren kokema yksinäisyys

Nuoruudessa tarve kuulua joukkoon ja tarve olla yksin vaihtelevat. Kun yksinolosta käytetään sanaa yksinäisyys, tarkoitetaan yksinjäämisen tai yksinolon tunnetta, joka ei välttämättä ole oma valinta. Nuori saattaa olla yksinäinen, jolloin

on tärkeää miettiä myös, onko nuorella masennusta tai puutteita sosiaalisissa taidoissa. (Hietala ym. 2010, 46–55.)

Itsenäistyminen on kehityspsykologinen elämänvaihe, jossa nuori tarvitsee taustatukea tutulta ja luotettavaksi koetulta aikuiselta. Nuoren tulee tuntea, että kyseiseltä aikuiselta on lupa kysyä apua ja olla tietoinen siitä, että hänen hyvinvoinnistaan ollaan kiinnostuneita. Nuorella on tarve itsenäistyä nuoreksi aikuiseksi, mutta sijaishoidon jälkeen syrjäytymisen uhka on tavallista suurempi. (Laaksonen 2004, 11.)

3.5.4 Nuoren syrjäytyminen

Syrjäytymisestä puhuttaessa tarkoitetaan usean hyvinvoinnille merkityksellisen tekijän puutteesta. Syrjäytyminen tulisi hahmottaa prosessina, jossa erilaiset tekijät kasaantuvat. Vaikeudet jollain hyvinvoinnin osa-alueella eivät vielä välttämättä kaada elämänhallintaa. Syrjäytyminen alkaa usein, kun huono-osaisuus kasaantuu ja alkaa heikentää ihmisen kykyä hallita omaa elämäänsä. Nuorten oma kokemus syrjäytymisestä ja sen syistä on tärkeä ja usein nuoret mainitsevat tärkeimpänä syynä ystävien puutteen. Lisäksi nuorten syrjäytymisen tutkimuksen mukaan matala koulutus, pitkäaikainen työttömyys sekä toimeentulo-ongelmat ovat merkittäviä riskitekijöitä syrjäytymiseen. (THL 2017.)

3.6 Mitä jälkihuolto on?

Jälkihuollolla tarkoitetaan yleensä tukea ja apua, jota järjestetään sijoituksessa olleelle nuorelle. Jälkihuollossa nuori saa tukea ja ohjeita itsenäistymiseen. Mikäli nuoren toimeentulo, asumisolot tai asunnon puuttuminen ovat olennaisena esteenä jälkihuollossa olevan nuoren kuntoutumiselle, tulee kunnan järjestää taloudellista tukea sekä järjestää tarpeen mukainen asunto. (L13.4.2007/417.)

Pukkion ja Hoikkalan mukaan (2016, 6) sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa tulisi tarkastella toisiinsa limittyvinä vaiheina lapsen tai nuoren asiakaspolussa eikä erillisinä prosesseina. Mikäli jälkihuollon työskentely ei ole onnistunut, on vaarana, että sijaishuollon aikana saavutetut positiiviset muutokset saattavat valua hukkaan. Ajoissa suunniteltu jälkihuolto voi tukea lasta, nuorta sekä hänen

perhettään jo sijaishuollon aikana. Tällöin syntyy tunne mielekkästä ja turvallisesta tulevaisuudesta.

3.7 Jälkihuollon järjestäminen

Lastensuojelulain § 75, mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuoltoa sijaishuollon päättyessä. Jälkihuoltoa on järjestettävä myös avohuollon tukitoimena järjestetyn sijoituksen päättymisen jälkeen, mikäli sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja on kohdistunut lapseen yksin. Kunnan velvollisuus järjestää jälkihuoltoa päättyy viiden vuoden kuluttua siitä kun lapsi on ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus järjestää jälkihuoltoa päättyy kuitenkin viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta. (L13.4.2007/417.)

Jonna Laitonen (2006) on pro gradu –tutkielmassaan ”Jälkihuoltokäytännöt Hämeenlinnassa: Jälkihuollon toteuttaminen ja jälkihuolto nuorten selviytymisen ja itsenäistymisen tukijana” tarkastellut jälkihuoltokäytäntöjä 18–21- vuotiailla nuorilla vuosina 1992–2000. Tutkimuksen tavoitteena on ollut kuvata jälkihuoltokäytäntöjä Hämeenlinnassa ja selvittää niiden toimivuutta nuorten selviytymisen sekä itsenäistymisen tukemisessa. Tutkimustulosten perusteella jälkihuoltokäytännöt vaihtelivat suuresti Hämeenlinnassa. Ristiriita lain velvoitteiden ja olemassa olevien resurssien välillä oli hankaloittavana tekijänä työn tavoitteellisuudessa sekä tarkoituksenmukaisuudessa. (Laitonen 2006.)

Asiakasprosessista vastaaminen, asiakassuunnitelman laatiminen sekä toteuttaminen ovat sosiaalityöntekijän vastuulla. Hänen vastuullaan on lisäksi jälkihuoltoon liittyvien päätösten valmisteleminen ja tekeminen. Sosiaalityöntekijän tulee arvioida sekä palveluiden että toimenpiteiden vaikutuksia asiakkaan tilanteeseen. (Pukkio 2016, 74.)

3.8 Suunnittelu

Suunnitelmista saattaa helposti tulla aikuisen näkökulmasta tehtyjä. Nuoren roolia yritetään väkisin sovittaa sellaiseen kuvaan, joka aikuisella on hänelle. Suunnitelman tekemiseen vaaditaan aikuiselta kykyä olla läsnä ja auttaa

mahdollisuuksien käsittelemisessä, mutta jättää ratkaisut ja toimiminen nuorelle. Aikuiselta vaaditaan rohkeutta kohdata nuoren toiveet sekä tarpeet ja rakentaa työskentely niin, että se tukee nuoren omaa toimintaa. (Laaksonen 2004, 19.)

Lain sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista § 7 mukaan, sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma, ellei kyseessä ole tilapäinen neuvonta tai suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta muutoin. Suunnitelma tulee laatia, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa. (L22.9.2000/812.)

Nuorten on tärkeää päästä vaikuttamaan käytäntöjen sekä heille suunnattujen palveluiden kehittämisessä. Nuorten ihmisten ei voida odottaa olevan kykeneväisiä ottamaan vastuuta itsestään, mikäli yhteiskunta viestii, etteivät he ole valmiita tekemään päätöksiä käyttämistään palveluista. Nuoret tietävät itse parhaiten minkälaiset palvelut heitä kiinnostavat. Käytännöt, harjoitukset sekä hoidot ilman nuorten näkemystä epäonnistuvat todennäköisemmin. (Davis 2003, 505.)

3.8.1 Asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelmaan on kirjattu ne olosuhteet ja asiat, joihin on tarkoitus vaikuttaa sekä keinot, kuten palvelut ja muut tukitoimet, joilla tavoitteeseen pyritään. Asiakassuunnitelmasta tulee myös käydä ilmi arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteisiin pyritään sekä näkyä kaikkien osapuolien näkemykset tuen tarpeesta ja muiden tukitoimien järjestämisestä. Jälkihuoltoa saavaa lasta tai nuorta koskevaan asiakassuunnitelmaan tulee kirjata jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet sekä erityisen tuen ja avun järjestäminen. (L13.4.2007/417.)

3.8.2 Jälkihuoltosuunnitelma

Jälkihuollon suunnittelu olisi suositeltavaa aloittaa vähintään vuosi ennen sijoituksen päättymistä. Keskeistä on, että asiakas ja tämän perhe saavat riittävästi tietoa jälkihuolto-oikeudesta sekä jälkihuollon palveluista. Riittävä määrä tietoa jälkihuollosta tukee asiakkaan sitoutumista tarjottavaan tukeen. Erityisesti nuoren kanssa tarvitaan pitkäjänteistä tukea, jonka vuoksi on tärkeää, että työntekijä saa

rauhassa ja riittävän ajoissa tutustua nuoreen jo ennen sijoituksen päättymistä. (Pukkio 2016, 75.)

3.9 Nuoren lähiverkosto

Nuoren itsenäistymisen kannalta lähiverkoston olemassaolon ja tuen merkitys ovat kiistattomia. Kaikilla nuorilla ei kuitenkaan ole ”luonnollisia” sukulaissuhteita, jolloin on tärkeää, että nuorella on yhteys niihin aikuisiin, jotka nuori kokee läheisiksi. Verkostokartan tai sukupuun avulla voi helposti selkeyttää nuoren lähellä olevat ihmiset. Verkoston ollessa riittämätön voidaan käyttää tukihenkilö- ja perhetoimintaa. (Laaksonen 2004, 43–45.)

3.10 Jälkihuollon tuki

Jälkihuollon työskentely alkaa usein nuoren kanssa huostaanoton loppuvaiheessa. Tällöin nuoren siirtyminen sijaishuollosta jälkihuoltoon tapahtuu ikään kuin saattaen. Siirtymävaiheessa nuoren kanssa pyritään käsittelemään jo etukäteen sellaisia aiheita, jotka tulevat hänelle eteen sijaishuollon loputtua. Jälkihuoltoa on nuorelle ja hänen perheelleen tarjottava tuki, jonka vastaanottaminen on vapaaehtoista. Jälkihuollon konkreettisimpia tukimuotoja ovat asunnon tarjoaminen sekä taloudellinen tuki. Parhaimmillaan jälkihuollon tuki on sellaista, että nuori kykenee asumaan itsenäisesti, huolehtimaan asioistaan sekä opiskelemaan ammattiin tai olemaan töissä jälkihuollon aikana ja sen jälkeen. Tällöinkin nuori tietää keneltä saa apua tarvittaessa. (THL 2018.)

3.10.1 Jälkihuollon psykososiaalinen tuki

Jälkihuollon psykososiaalista tukea ovat henkilökohtainen neuvonta, ohjaus sekä käytännön apu arjen haasteissa ja itsenäisen elämän taidoissa. Psykososiaaliseen tukeen kuuluu lisäksi palveluohjaus, kuten nuoren ohjaaminen oikeiden palvelujen luokse esimerkiksi terveyskeskukseen tai työvoimatoimistoon. Jälkihuollon psykososiaalinen tuki voi olla myös korjaavaa, jossa saatetaan käsitellä nuoren päihteiden käyttöön tai mielenterveyteen liittyviä ongelmia. (Pukkio & Hoikkala 2016, 17.)

Rauni Huotari (2010) on tutkinut pro gradu –tutkielmassaan ”Omillaan toimeentuleva aikuinen? Lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tukijana” jälkihuoltoa ja sen vaikutuksia itsenäistymiseen. Tutkimustulosten mukaan itsenäistyminen tarkoitti toiminnan muutosta ja jälkihuolto tuki nuoren itsenäistymistä sen ohjeita ja sääntöjä noudattamalla. Johtopäätöksenä Huotari on todennut, että nuoret ovat jälkihuollon loppuvaiheessa itsenäistymässä, mutta eivät vielä kuitenkaan ole täysin itsenäisiä. Lisäksi Huotari on todennut, että osalla nuorista itsenäistymisprosessi jää kesken ja he ovat riippuvaisia viranomaisten tuesta vielä jälkihuollon päätyttyä.

3.10.2 Jälkihuollon tuki asumisessa

Jälkihuoltoon oikeutetun lapsen tai nuoren asuminen on mahdollista järjestää eri tavoin riippuen hänen tuen tarpeestaan, iästään ja sijaishuoltopaikastaan. Nuori voi asua itsenäisesti esimerkiksi vuokra-asunnossa, johon hänelle tarjotaan tarvitsemaansa tukea. Tukiasumispalveluita tarjoavat lisäksi yksityiset sosiaalialan palveluntuottajat sekä joidenkin lastensuojelulaitosten yhteydessä sijaitsevat tukiasunnot. Jälkihuoltoa saavan nuoren asumismuoto saattaa tuen myötä vaihtua tuetusta vähemmän tuettuun ja lopulta itsenäiseen asumiseen. (Pukkio & Hoikkala 2016, 20)

3.10.3 Nuoren itsenäistymisvarat

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee tukea itsenäistyvää nuorta taloudellisesti, mikäli hänen omat tulonsa eivät ole riittäviä tai hänellä ei ole varallisuutta. Itsenäistymisvarat on tarkoitettu tukemaan nuoren asumista, koulutusta ja muita menoja. Laki ei määrittele kunnan maksamien itsenäistymisvarojen määrää. Harkinnassa tulee ottaa huomioon lapsen tai nuoren ikä, olosuhteet sekä varojen suunniteltu käyttötarkoitus. Hyväksytyjä käyttökohteita itsenäistymisvaroilta voivat olla esimerkiksi asunnon kalustaminen, opiskelumateriaalit, opinnoissa tarvittava tietokone sekä itsenäistymistä ja työelämään valmistautumista edistävät hankinnat. (Taskinen 2010, 155.)

Lastensuojelulain § 77 mukaan, mikäli lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle huostaanotettuna tai avohuollon tukitoimena, on hänen itsenäistymistään varten varattava kalenterikuukausittain määrä, joka vastaa 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, pois lukien lapsilisät. Sosiaalihuollosta vastaavalla on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksun ajankohdasta. Itsenäistymisvarat on annettava lähtökohtaisesti lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä tai erityisestä turvaamiseen liittyvästä syystä viimeistään hänen täyttäessä 21 vuotta. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on annettava selvitys kertyneistä itsenäistymisvaroista ja niiden maksuajankohdasta sijoituksen päättyttyä tai jo sijoituksen aikana huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen niitä pyytäessä. (L13.4.2007/417.)

3.11 Jälkihuollossa olevan nuoren itsenäistymisen erityisyys

Perheen hajoaminen voi tarkoittaa nuorelle kasvuympäristön pettämistä. Nuori voi kokea, että vanhempi tai molemmat vanhemmat jättävät hänet silloin kun nuoren olisi tarpeen kokea, että hän lähtee luomaan itse omaa elämäänsä. Vahvimmin nuori voi kokea kasvuympäristön pettävän hänet, mikäli hänet joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle. Nuoren on tämän jälkeen todella vaikeaa tai jopa mahdotonta luottaa siihen, että ympäristö voi olla luja, pysyvä ja hyväntahtoinen sekä sellainen, että se kestää vaikeuksien yli. (Brummer ym. 2005, 56.)

3.12 Jälkihuollon päättyminen

Itsenäistyvää nuorta ei saa jättää yksin, vaikka velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy nuoren täyttäessä 21 vuotta tai viiden vuoden kuluttua sijoittamisen päättymisen jälkeen siitä, kun lapsi on viimeksi ollut lastensuojelun asiakkaana. Sosiaalityöntekijän tulee ohjata sekä tarvittaessa saattaa hänet käyttämään kunnan muita yleisiä palveluita, tukitoimia sekä etuusjärjestelmiä. (THL 2017.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksessa käytettyä menetelmää, aineiston keruuta ja sen analysointia. Lisäksi luvussa avataan nuorten sekä työntekijöiden ajatuksia jälkihuollosta haastatteluaineistojen pohjalta.

4.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohdetta ei tunneta eli ilmiötä pyritään ymmärtämään. Tällöin ei voida etukäteen määritellä tutkimusprosessin vaiheita tai etenemisprosessia. Esimerkiksi aineistoa kerätään niin kauan, että tutkimusongelma ratkeaa. (Kananen 2017, 52–53.)

Laadullinen tutkimusote on valittu, koska opinnäytetyön tarkoituksena on antaa mahdollisimman laaja kuva aiheesta ja sen sisällöstä. Ohjeistuksen ja esitteen kannalta aineiston sisältö on ratkaisevassa asemassa, toisin kuin esimerkiksi samojen asioiden toistumisen määrä vastauksissa.

4.1.1 Tiedonhankinta

Tutkimuksessa käytetty aineisto on kerätty käyttäen kyselylomaketta (ks. liite 2) sekä tekemällä haastatteluja. Kyselylomakkeeseen vastasi neljä Naantalin kaupungin sosiaalityön lastensuojelun tiimin työntekijää, jotka työskentelevät jälkihuollon parissa. Lisäksi samasta tiimistä neljä työntekijää vastasi samoihin kysymyksiin haastattelussa. Jokaiseen haastatteluun kului aikaa noin 15 minuuttia. Työntekijät olivat saaneet haastattelussa käytetyt kysymykset tietoon hyvissä ajoin ennen haastatteluja. Kyselylomakkeen kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, jotta työntekijöitä ei johdateltaisi vastaamaan tietyllä tavalla ja vastaukset olisivat mahdollisimman kattavia (ks. Liite 2). Haastattelut on tehty myös kolmelle nuorelle, jotka käyttävät Naantalin jälkihuollon palveluita. Heidän haastattelunsa olivat nopeita ja tarkoitus oli saada käsitys siitä, mitä he ajattelevat jälkihuollosta (ks. Liite 1).

Tiedonhankinta oli alun perin tarkoitus tehdä kokonaan haastattelemalla, mutta tiimin kiireisen työtilanteen vuoksi osa haastateltavista vastasi

tutkimuskysymyksiin sähköpostilla. Tutkimusympäristö vaihteli eri haastateltavilla. Haastattelut pyrittiin järjestämään rauhallisessa tilassa. Nuorten haastattelut tapahtuivat heidän kotonaan, jotta heillä on tuttu ja turvallinen ympäristö, jossa vastata kysymyksiin. Haastattelupaikat oli sovittu nuorten toiveiden mukaisesti.

4.2 Eettisyys ja luotettavuus

Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran (2013, 24) mukaan tutkimuksessa tulee soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä, jotka ovat eettisesti kestäviä ja toteuttavat tieteellisen tiedon mukaista avoimuutta tuloksia julkistaessa.

Opinnäytetyö on tehty noudattaen eettisiä toimintaperiaatteita. Tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista ja anonymiteetti on säilytetty. Opinnäytetyössä anonymiteetti on säilytetty niin, ettei haastatteluissa saatuja vastauksia voi jäljittää tiettyyn työntekijään tai nuoreen. Tutkimuksessa saadut vastaukset on käsitelty ja säilytetty luottamuksellisesti ja vastaukset tuhoataan tutkimuksen valmistuttua.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kasvattaa tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta. Olosuhteet joissa aineisto on tuotettu, on kerrottava selkeästi ja totuudenmukaisesti. Laadullisen aineiston analyysissä on keskeistä tehdä luokitteluja. (Hirsjärvi ym. 2013, 232–233.) Työntekijöiden haastatteluissa saatu aineisto on käsitelty käyttäen hyödyksi luokittelua. Luokitteluun johtaneita esimerkkejä on avattu työssä.

Haastattelut on toteutettu rauhallisessa ympäristössä, jotta haastateltavien anonymiteetti säilyy. Lisäksi nuoret saivat itse valita ympäristön, jossa haastattelut toteutettiin, jolloin pystyttiin takaamaan, että haastattelutilanne on turvallinen ja ilmapiiri luottamuksellinen.

5 AINEISTON ANALYYSI

Aineiston käsittelyssä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistossa on pidetty tärkeänä jokaista yksittäistäkin haastatteluissa ja kyselylomakkeissa saatua vastausta. Kehittämishankkeen tarkoituksena on ollut tuottaa jälkihuolto-opas, josta löytyy erilaisia Naantalın kaupungissa käytettäviä jälkihuollon työskentelytapoja. Tämän vuoksi on ollut tärkeää käyttää jokaista saatua vastausta, vaikka samaa vastausta ei olisi tullut kuin yhdeltä ihmiseltä.

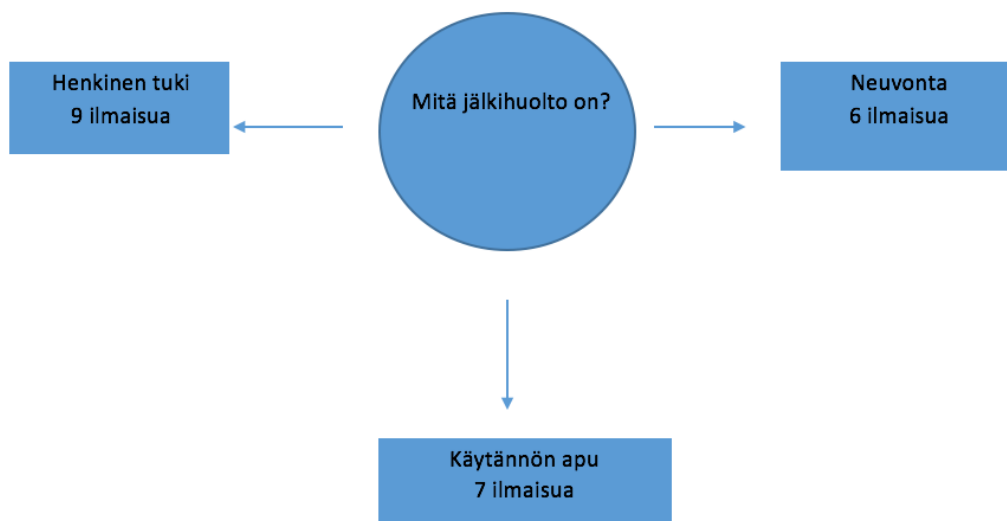
Tässä luvussa luetellaan nuorille ja työntekijöille esitetyt tutkimuskysymykset sekä analysoidaan niistä saatua aineistoa. Lisäksi kuvioden avulla esitetään tutkimuksen analyysin apuna käytettyä menetelmää. Kuvioissa on esitelty tutkimuskysymyksiin saatua aineistoa, joka on jaettu yläluokkiin. Kuvioissa näkyy lisäksi ilmaisujen määrä, jotta tutkimuksen eteneminen olisi mahdollisimman läpinäkyvää lukijalle. Ilmaisuihin tarkoitetaan kysymykseen saatuja vastauksia. Kaikki ilmaisut on aineistoanalyysissä tehdessä luokiteltu teemoihin, joita on avattu kuvioden avulla.

5.1 Nuoret

Nuoret kertoivat, että he ovat saaneet jälkihuollossa apua tulevaisuuden suunnitteluun sekä opiskelu- ja työpaikan hankintaan. Nuoret ovat myös saaneet apua asunnon hankintaan tai esimerkiksi mahdollisuuden tukiasuntoon sekä taloudellista tukea elämiseen ja opiskeluun. Nuorilta saatua aineistoa analysoitaessa on heille esitettyjen kysymysten vastaukset jaettu yläluokkiin, jotka on toteutettu vastausten pohjalta.

5.1.1 Mitä jälkihuolto mielestäsi on?

Kysymyksessä haluttiin tietää mitä nuoret ajattelevat jälkihuollon olevan. Kaikki kolme nuorta vastasivat kysymykseen ja heidän mainitsemansa asiat on jaettu teemoihin (ks. Kuvio 1). Vastausten määrät on annettu yläluokkien alle, jotta tutkimuksen analysoinnin vaiheet ja johtopäätökset olisivat selkeitä ja johdonmukaisia.

Kuvio 1. Nuorten käsitys jälkihuollosta.

Henkinen tuki. Nuoret kuvasivat jälkihuoltoa niin, että on joku, joka huolehtii nuoresta, sekä auttaa nuorta tulevaisuuden suunnittelussa ja arjen sujumisessa. Nuoret kertoivat, että jälkihuolto on heidän mielestään avun antamista, seuraa nuorelle sekä keskusteluapua. Nuoret kuvasivat jälkihuoltoa niin, että on olemassa aikuinen, joka tarkistaa, että kaikki on hyvin.

”Oli kiva, kun joku huolehti mun asioista.”

Käytännön apu. Nuoret kuvasivat, että jälkihuollossa apua voi saada esimerkiksi kaupassakäyntiin, erilaisten paperien täyttöön. Lisäksi nuoret kertoivat, että jälkihuollossa saa taloudellista tukea sekä tukea asunnon hankintaan.

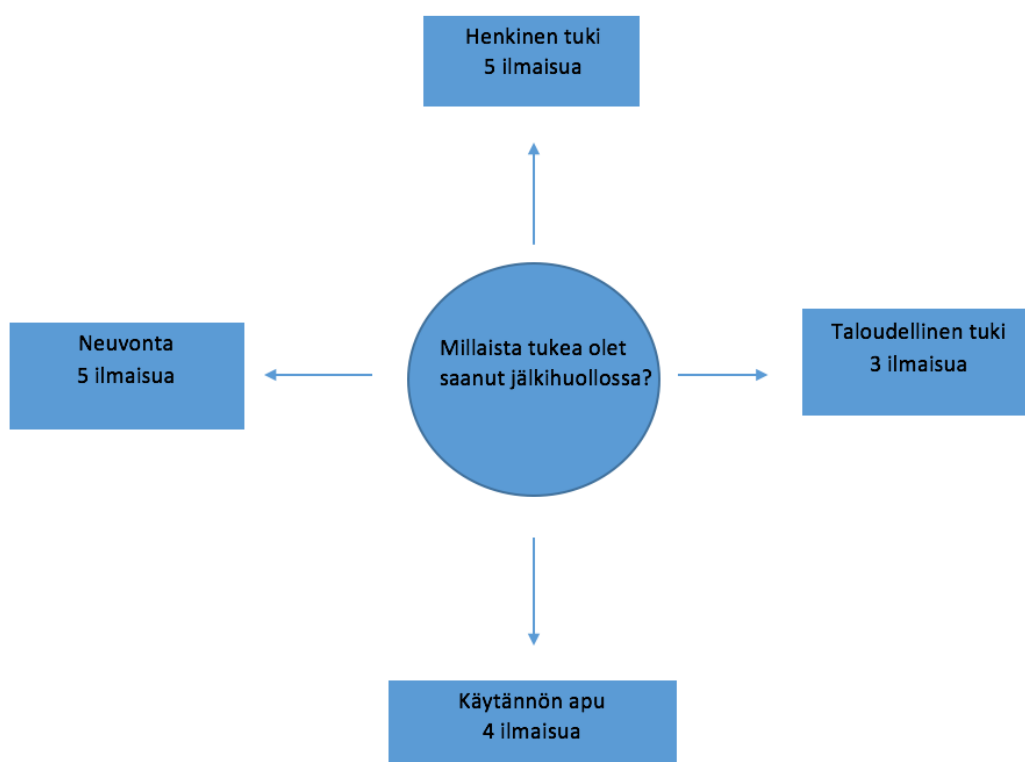
”En ikinä pystyisi asumaan tällaisessa asunnossa ilman jälkihuollon apua.”

Neuvonta. Nuoret kertoivat, että jälkihuollossa neuvotaan mitä tukia voi hakea ja mistä niitä haetaan. Kelan tuet ja niiden hakeminen kuuluvat neuvonnan alaluokkiin.

”En ikinä olisi tajunnut mitä kaikkia tukia voi hakea.”

5.1.2 Millaista tukea olet saanut jälkihuollossa?

Nuoria pyydettiin kertomaan minkälaista tukea he ovat saaneet jälkihuollossa. Kaikki kolme nuorta vastasivat kysymykseen. Vastaukset on jaettu alla olevan kuvion mukaisesti teemoihin (kuvio 2).

Kuvio 2. Nuorten kokemus saadusta tuesta jälkihuollossa.

Neuvonta. Nuoret kertoivat, että jälkihuollossa on saanut tukea siihen, miten olla yksin. Työntekijät ovat myös neuvoneet esimerkiksi koulupaikan hankinnassa ja kannustaneet opiskelemaan.

Henkinen tuki. Nuoret kertoivat työntekijän kyselevän säännöllisesti esimerkiksi kuulumisia. Lisäksi työntekijän kanssa on yhdessä pohdittu nuoren sen hetkistä tilannetta ja pyritty hahmottamaan se kokonaisuudessaan. Nuoret kertoivat, että tulevaisuudesta on puhuttu paljon.

''Ollaan juteltu siitä, mitä mun elämässä on tällä hetkellä ja mitä haluan tulevaisuudelta.''

Taloudellinen tuki. Taloudellista tukea nuoret kertoivat saaneensa esimerkiksi opintomateriaaleihin ja oman asunnon kalustamiseen. Lisäksi kaksi nuorista asui tukiasunnossa.

''On ollut ihanaa päästä sisustamaan omaa kotia ja huomata, että se on oman näköinen.''

Käytännön apu. Nuoret kertoivat, että työntekijä on tukenut monella tavalla käytännössä niin, että ovat näyttäneet mallia erilaisissa asioissa kuten kaupassa käynnissä ja ruokajaossa. Nuoret kertoivat, että saatu käytännön apu on usein sellaista, että työntekijä kannustaa nuorta itse tekemään mutta ohjaa, neuvoa, tukee ja näyttää mallia tarvittaessa.

''En ollut ikinä kuullut ruokajaosta, oli mahtavaa, kun työntekijä neuvoi miten se toimii.''

5.1.3 Oletko kokenut, että jälkihuolto on ollut hyödyllistä?

Haastatteluissa nuorilta on kysytty ovatko he kokeneet jälkihuollon hyödyllisenä. Kaikki kolme nuorta kertoivat kokeneensa jälkihuollon olevan hyödyllistä ja suosittelisivat sitä kaikille, jotka ovat siihen oikeutettuja.

Yksi nuorista piti tärkeimpänä kriteerinä tukiasuntoa, johon on päässyt jälkihuollon kautta. Lisäksi kyseinen nuori kertoi, että on ollut hyvä, kun on ollut aikuinen, joka on seurannut arjen sujumista. Toinen nuori kertoi, että jälkihuollon myötä hän on oppinut tunnistamaan, millainen on luotettava aikuinen sekä tunnistamaan, kun tarvitsee apua ja osaa reagoida siihen pyytämällä apua. Kolmas

nuori ei osannut kertoa tarkemmin miksi koki jälkihuollon olleen hyödyllistä, mutta uskoi kuitenkin hyötyneensä siitä.

5.1.4 Mitä muuta toivoisit jälkihuollolta?

Nuorilta kysyttiin mitä muuta he olisivat toivoneet jälkihuollolta. Kukaan kolmesta nuoresta ei esittänyt suoria toiveita, että olisivat toivoneet jotain muuta. Nuoret kertoivat kuulleensa jälkihuollosta ajoissa, mutta eivät tienneet mitä se konkreettisesti tarkoitti. Nuoret toivoivat, että jälkihuollosta olisi kerrottu laajemmin jo aiemmin.

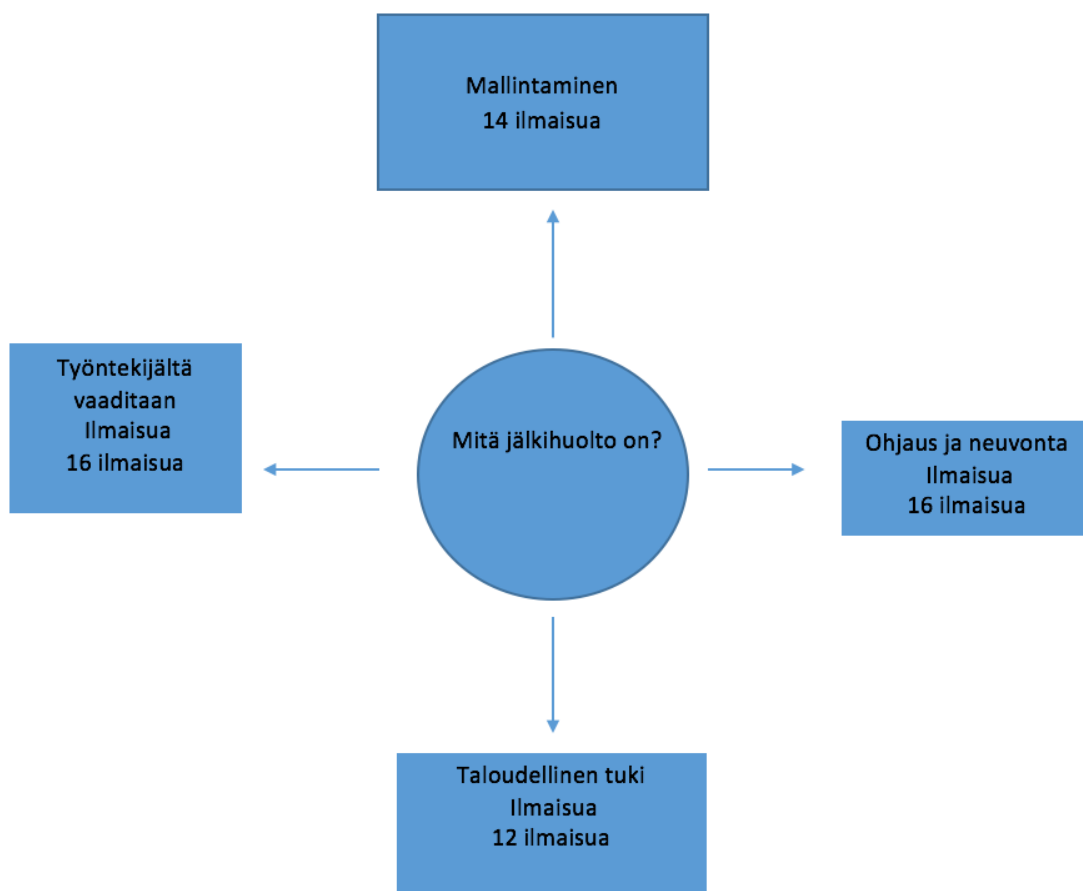
Nuoret kuvasivat jälkihuollon olleen aloitettaessa intensiivisempää, ja että tapaamisia oli usein. Kaikki kolme nuorta kuvasivat sen olleen hyvä asia ja kaksi nuorista oli jälkihuollossa vaiheessa, jossa tuen määrää oli pyritty hiljalleen vähentämään. Yksi nuorista koki, että tapaamiset voisivat jo harventua ja uskoi pärjäävänsä yksinkin

5.2 Työntekijät

Työntekijät, joita haastateltiin, aloittivat haastattelutilanteen kertomalla, että jälkihuolto on tukemista, aikuisena oloa nuorelle itsenäistymisen kynnyksellä ja huolenpitoa. Kaikki työskentely, jota jälkihuollon parissa tehdään, perustuu työntekijöiden mukaan siihen, että nuori pärjäisi tulevaisuudessa itsenäisesti.

5.2.1 Mitä jälkihuolto mielestäsi on?

Työntekijöiltä kysyttiin mitä jälkihuolto heidän mielestään on. Vastauksia saatiin yhteensä kahdeksalta jälkihuollon parissa työskentelevältä sosiaalialan ammattilaiselta. Vastaukset on jaettu teemoihin alla olevan kuvion mukaisesti (kuvio 3).

Kuvio 3. Työntekijöiden ajatukset mitä jälkihuolto on.

Työntekijältä vaaditaan. Työntekijät kuvasivat jälkihuollon työskentelyn vaativan aitoa läsnäoloa ja nuoren huomioimista yksilönä. Nuoren tarpeet tulee ottaa huomioon ja työskentelyn tulee olla tavoitteellista ja säännöllistä. Työntekijät kertoivat, että jokaisen nuoren kohdalla suunnitellaan yhdessä nuoren kanssa, millaista jälkihuolto he tarvitsevat ja jokaisella nuorella on erilaiset tarpeet. Nuoren tulee tietää koska ja miten työntekijän tavoittaa, lisäksi on tärkeää, että työskentely on luottamuksellista.

Ohjaus ja neuvonta. Työntekijät kertoivat jälkihuollon olevan erilaisten arjen asioiden opettelua yhdessä nuoren kanssa sekä nuoren tarpeiden kuulemista. Työntekijät kuvasivat yhtenä jälkihuollon haasteena olevan nuoren motivoiminen tulevaisuuteen ja itsenäiseen toimimiseen. Nuorta tulee työntekijöiden mukaan

tukea myös opinnoissa tai työnteossa sekä päihteettömässä elämäntavassa. Nuori voi tarvita neuvoa esimerkiksi arjen rytmittämisessä ja elämänhallinnassa.

Jälkihuoltoa saavaa nuorta tuetaan työllistymisessä tai opintoihin ohjautumisessa riippuen nuoren elämäntilanteesta. Työntekijät painottavat, että jokaisen nuoren kanssa työskennellään nuoren omien tarpeiden mukaan. Laaksosen (2004, 36–40) mukaan on tärkeää, että arkea rytmittää työ tai koulutus. Elämäntilanteet jälkihuollon aikana voivat poiketa toisistaan; nuori voi olla esimerkiksi vielä peruskoulussa tai suorittaa sen jälkeisiä opintoja, tai hän voi olla jo työelämässä. Nuorta tuetaan ja autetaan tarvittaessa hakemaan töitä tai koulutuspaikkaa. Laaksosen mukaan on tärkeää myös nuoren onnistumiskokemusten ja sosiaalisen verkoston kannalta, että tätä kannustetaan ja tuetaan taloudellisesti niin, että nuorella on mahdollisuus harrastus- ja vapaa-ajan toimintaan.

Mallintaminen. Työntekijät kertoivat, että jälkihuollossa annetaan nuorelle malli siitä, kuinka itsenäisesti tulee toimia. Nuoren kanssa opetellaan esimerkiksi kotias Kareita, kaupassakäyntiä, vakuutuksien hankintaa sekä yleistä asiointia.

Taloudellinen tuki. Työntekijöiden mukaan taloudellisella tuella on suuri merkitys jälkihuollossa ja esimerkiksi apu asunnon hankinnassa voi olla tärkeää nuorelle, koska omalla asunnolla on iso rooli nuoren itsenäistymisessä. Työntekijät kertovat, että nuori on voinut saada taloudellista tukea esimerkiksi asunnon hankintaan, kodin kalustamiseen. Lisäksi taloudellista tukea on annettu harrastuksiin sekä koulutukseen kuten opiskelumateriaaleihin. Työntekijät kertovat, että ovat esimerkiksi opastaneet ja näyttäneet nuorelle, miten Kelan etuuksia haetaan. Lisäksi nuori voi tarvita tukea ja neuvoa rahan käytössä, esimerkiksi itsenäistymisvarojen kanssa.

Sekä nuorten että työntekijöiden vastauksissa näkyi useamman kysymyksen kohdalla taloudellisen tuen merkitys erityisesti asumiseen liittyvissä kuluissa sekä asunnon hankinnassa. Wade & Dixon (2006, 9–11) ovat kuvanneet, että tuki asumisessa voi tarjota nuorelle tilaisuuden vahvistaa omia taitojaan itsenäisessä elämisessä ja tukea ottaa askel itsenäisempään elämään. Asumisesta on tullut kriittinen vaihe palveluiden loppuessa. Tukemalla asumistaitoja sekä nuoren

kokonaisvaltaista käsitystä hyvinvoinnista voidaan jälkihuollon tuella vaikuttaa positiivisesti kyseessä olevaan vaiheeseen.

Työntekijöiltä saadut vastaukset ovat olleet yksityiskohtaisempia ja laajempia kuin nuorilta saadut vastaukset. Nuoret kuitenkin kertoivat haastatteluissa samankaltaisia asioita kuin työntekijät, tällaisia olivat esimerkiksi työntekijän apu tulevaisuuden suunnittelussa ja arjen sujumisessa sekä asunnon hankinnassa. Lisäksi nuoret kertoivat jälkihuollon taloudellisesta tuesta ja sen sisällöistä. Kysymykseen, ”mitä jälkihuolto on?” saadut vastaukset ovat siis olleet hyvin samankaltaisia sekä nuorilla että työntekijöillä.

5.2.2 Mikä on tärkeintä jälkihuollossa?

Työntekijöiltä kysyttiin, mitä he pitävät tärkeimpänä jälkihuollossa. Kaikki kahdeksan työntekijää vastasivat kysymykseen ja vastaukset on jaettu teemoihin (ks. Kuvio 4).

Kuvio 4. Työntekijöiden mielestä tärkeintä jälkihuollossa.

Ohjaus ja neuvonta. Työntekijät pitivät tärkeänä jälkihuollossa, että nuorta tuetaan itsenäisenä toimijana. Tärkeänä pidettiin myös nuoren sitoutumista jälkihuoltoon ja nuoren tukemista oman arjen hallinnassa. Lisäksi työntekijät pitivät tärkeänä, että nuori tulee itsenäistyessään osaksi toimivaa yhteiskuntaa.

”Jälkihuolto antaa nuorelle eväitä itsenäiseen elämään.”

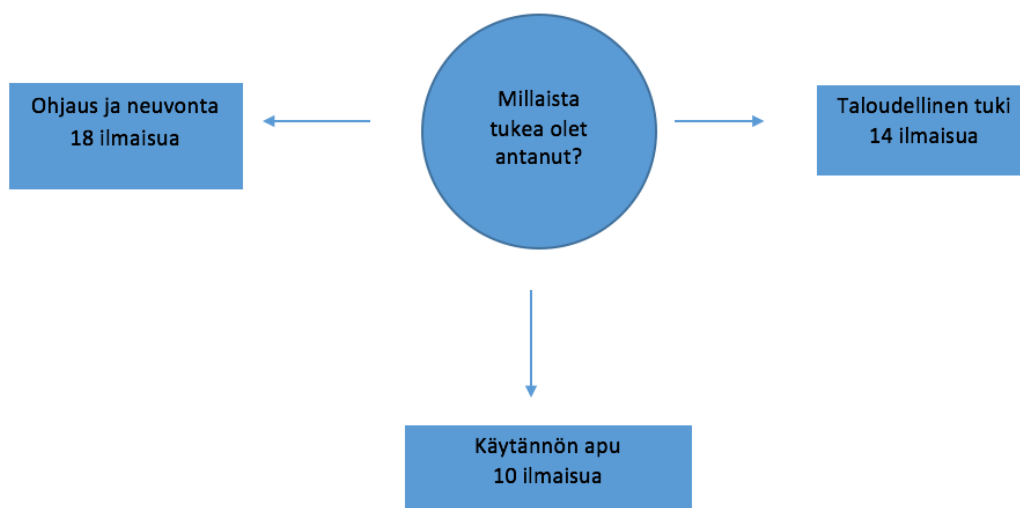
Henkinen tuki. Työntekijät pitivät psykososiaalista tukea tärkeänä osana jälkihuoltoa. Lisäksi työntekijät kuvasivat jälkihuollossa olevan tärkeää aito läsnäolo ja työntekijän saavutettavuus. Työntekijät myös kertoivat, että nuoren jatkon kannalta on tärkeää, että nuori ymmärtää jälkihuollon merkityksen ja osaa hyödyntää sitä.

”Tärkeintä jälkihuollossa on, että nuori kokee pärjäävänsä itsenäisesti tulevaisuudessa.”

Käytännön apu. Käytännön apuna taloudellinen tuki oli mainittu jokaisen työntekijän vastauksissa. Tärkeänä mainittiin myös se, että nuorelle tulee kokemus siitä, että hän pärjää itse arjessa ja onnistuu hoitamaan arjen asioita myös ilman työntekijää.

5.2.3 Millaista tukea olet antanut?

Työntekijöiltä kysyttiin, minkälaista tukea he ovat antaneet. Vastaukset on jaettu kolmeen teemaan kuvion 5 mukaisesti.

Kuvio 5. Työntekijöiden antama tuki jälkihuollossa.

Ohjaus ja neuvonta. Työntekijät kertoivat antaneensa nuorelle esimerkiksi palveluneuvontaa ja keskusteluapua. Nuorta on voitu kannustaa hakeutumaan esimerkiksi terapiaan tai nuorelle on voitu yhdessä hankkia tukihenkilö.

Taloudellinen tuki. Työntekijät kertoivat antaneensa taloudellista tukea erilaisin tavoin, kuten maksusitoumuksella, takuuvuokran maksamisella tai harrastusrahana. Lisäksi nuoren talouden hallintaa on voitu seurata yhdessä nuoren kanssa.

Käytännön apu. Työntekijät kertoivat antaneensa tukea sekä kotikäynneillä että toimistokäynneillä. Työntekijöiden antama tuki on ollut esimerkiksi siivousta ja ruuanlaittoa yhdessä nuoren kanssa. Työntekijät ovat voineet tehdä myös yhteistyötä muiden auttavien tahojen, kuten koulun, päihdehuollon ja mahdollisesti rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

”Joillekin nuorille ollaan oltu vähän niin kuin äidin korvikkeena, että nuori voi soittaa ja kysyä apua arjen asioissa.”

Työntekijät mainitsivat nuoren tukemisen itsenäisenä toimijana osana jälkihuoltoa, myös nuorilta saadussa aineistossa kävi ilmi, että nuoret ajattelivat jälkihuollossa saavan apua siihen, kuinka toimia yksin. Nuoret kertoivat, että heitä on kannustettu opiskelemaan ja he ovat saaneet käytännön apua koulupaikan hankinnassa. Myös työntekijät pitivät tätä yhtenä tukimuotona jälkihuollossa.

5.2.4 Millaisia menetelmiä olet käyttänyt jälkihuollossa olevan nuoren kanssa?

Työntekijöiltä kysyttiin millaisia menetelmiä he ovat käyttäneet jälkihuollossa olevien nuorten kanssa. Menetelmät on jaettu toiminnallisiin ja ei-toiminnallisiin menetelmiin.

Toiminnallisia menetelmiä ovat esimerkiksi mallintaminen, yhdessä liikkuminen sekä vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. Lisäksi työntekijät voivat yhdessä harjoitella esimerkiksi ruuanlaittoa sekä siivousta nuoren kanssa.

Ei-toiminnallisiin menetelmiin kuuluvat esimerkiksi ohjaus ja neuvonta, yksilökeskustelut, itsenäistyvän nuoren hankintalistan täyttö, verkostokartan hyödyntäminen, nuoren aikajanan piirtäminen sekä ravitsemusasioiden, unen ja liikunnan seuranta. Nuoren kanssa voidaan täyttää itsenäistyvän nuoren kansiota, johon kerätään tietoa ja käytännön asioita nuorelle.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia jälkihuollon prosessia Naantalissa. Tutkimus on toteutettu kehittämishankkeena, jonka tuotoksena on tuotettu jälkihuolto-opas (ks. liite 3) sekä esite jälkihuollosta (ks. liite 4) Naantalın kaupungille. Tavoitteena oli saada jälkihuolto-opas vastaamaan käytäntöjä ja menetelmiä, joita Naantalissa käytetään jälkihuollossa. Tavoitteena on myös, että työntekijä hyötyisivät oppaasta ja saisivat työkaluja työhönsä sekä voisivat hyödyntää esitettä kertoessaan jälkihuollosta mahdollisille tuleville jälkihuollon asiakkaille sekä heidän läheisilleen.

Tämän tutkimuksen pohjalta tuotettu jälkihuolto-opas on toteutettu muutamaa lakiviittausta lukuun ottamatta täysin Naantalın kaupungin työntekijöiltä saadun aineiston pohjalta. Oppaaseen on avattu työntekijöiden kuvaus jälkihuollon työskentelystä sekä sisällöstä. Käytännössä oppaaseen on listattu haastatteluista saatu aineisto, uudelleen koottuna niin, että se on eheä kokonaisuus. Tutkimuksen johtopäätöksenä sekä tuloksena voidaan pitää toteutunutta jälkihuolto-opasta sekä esitettä jälkihuollosta. Jälkihuolto-opasta tehtäessä ei ole kiinnitetty huomioita toistoihin aineistossa vaan, jokainen idea ja käytäntö on otettu huomioon kehittämisenäkökulmasta.

Johtopäätöksinä voidaan todeta, että Naantalissa käytetään monipuolisesti erilaisia menetelmiä jälkihuollettavien nuorten kanssa. Tärkeimpänä asiana jälkihuollossa työntekijät pitivät muun muassa nuoren tukemista itsenäisenä toimijana. Asetettu tavoite selvittää Naantalın jälkihuoltokäytäntöjä onnistui, ja tämä näkyy tuotoksen monipuolisuudessa. Tämän opinnäytetyön liitteenä on tutkimuksen pohjalta toteutettu jälkihuolto-opas sekä esite jälkihuollosta. Esitteen toteutuksessa on otettu huomioon nuorten kokemus jälkihuollosta ja sen sisällöstä (ks. liitteet 3 ja 4). Jälkihuolto-opas on hyödyllinen sekä Naantalın kaupungin nykyisille työntekijöille, jotka ovat olleet mukana tutkimuksen toteutuksessa, että uusille työntekijöille esimerkiksi perehdytyksen tukena.

7 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää jälkihuollon prosessi Naantalın kaupungissa työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksessa haettiin lisäksi kolmen jälkihuoltoa Naantalissa saavan nuoren näkökulmaa jälkihuollosta. Tutkimuksen aihe tuli toiveena Naantalın lapsiperheiden sosiaalityön yksiköltä, sillä siellä ei ollut aiempaa yhtenäistä ohjeistusta jälkihuollosta.

Tutkimuksen toteutusvaihe venyi paljon suunniteltua pidemmäksi haastattelujen järjestämisen vaikeuksien vuoksi. Oli todella haasteellista saada sovittua haastatteluajoja työntekijöiden kiireellisessä arjessa. Lopulta puolet haastatteluista toteutettiin kyselylomakkeella, jossa oli avoimet kysymykset. Aineistoa odotellessa teoriaosa kuitenkin tuli lähes valmiiksi. Kyselylomakkeen tutkimuskysymykset olivat identtisiä niihin, joita esitettiin haastatteluissa.

Aineiston käsittelyssä kului aikaa yllättävän paljon ja lopulta aikataulu olikin paljon myöhässä suunnitellusta. Nuorten haastatteluista saatu materiaali jäi melko suppeaksi ja kysymysten asettelussa olisi voinut pohtia enemmän, miten saada mahdollisimman laajoja vastauksia nuorilta. Nuoret kokivat jälkihuollon positiivisena asiana, mutta kokivat, etteivät ole saaneet siitä tarpeeksi tietoa ajoissa. Nuoret kuitenkin toivat myös esille, että eivät välttämättä lukisi esitettä, vaikka aiheesta sellainen olisi. Muun muassa tämän vuoksi esite on pyritty tekemään houkuttelevaksi, värikkääksi ja helppolukoiseksi, mutta samaan aikaan myös informatiiviseksi. Nuorten haastattelut jäivät todella pintaraapaisuksi myös haastateltavien määrän vuoksi. Koska työntekijöiden haastatteluihin kului pidempi aika kuin oli suunniteltu, myös sellaisten nuorten löytyminen, jotka olivat halukkaita osallistumaan haastatteluun, muodostui haasteeksi.

Jälkihuolto-opas on tehty työntekijöiltä saadun aineiston pohjalta. Opas on tehty helppolukoiseksi siten, että siitä pystyy nopeasti tarkistamaan erilaisia jälkihuoltoon liittyviä kysymyksiä. Lisäksi jälkihuolto-opas on hyvä väline perehdytettäessä uutta työntekijää Naantalın kaupungin jälkihuoltokäytäntöihin. Huomioitavaa toteutuneessa oppaassa on, että se kuvaa Naantalın jälkihuoltokäytäntöjä, jotka voivat vaihdella jonkin verran valtakunnallisessa

vertailussa. Tulokset eivät siis ole kaikilta osin soveltuvia yleisesti käyttöön otettaviksi. Lisäksi saatu aineisto voi vaihdella suurestikin, mikäli tutkimus toteutettaisiin uudelleen myöhemmin, koska työskentelyn sisältö ja menetelmät saattavat muuttua esimerkiksi työntekijöiden saadessa lisäkoulutuksia aiheesta. Opinnäytetyössä kuvataan tämän hetkisiä käytäntöjä ja menetelmiä, joita käytetään Naantalissa.

Kehittämishankkeen tuloksen kannalta olisi tärkeää selvittää myös ympäryskuntien käytäntöjä jälkihuollossa, jotta Naantalissa käytettäviä jälkihuoltokäytäntöjä voitaisiin kehittää. Tähän asti tehty kehittämishanke voisi toimia pohjana käytäntöjen kehittämiseksi, koska nyt on tutkittu tämän hetken käytännöt ja tehty niistä prosessikuvaus.

Jatkotutkimuksena voisi toteuttaa tutkimuksen siitä, miten jälkihuoltoa toteutetaan muualla ja miten Naantalissa toteutettavaa jälkihuoltoa voitaisiin kehittää. Lisäksi voitaisiin tutkia sitä, miten jälkihuoltokäytännöt ovat vaikuttaneet jälkihuoltoa saavan nuoren elämään. Tutkimuksessa jälkihuoltoa voitaisiin avata enemmän nuoren näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin pääsääntöisesti keskitytty työntekijän näkökulmaan ja nuoren näkökulma on otettu huomioon lähinnä esitteen ulkomuotoa ja sisältöä pohdittaessa.

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi – Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. 2. Painos. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. Porvoo. WS Bookwell Oy.
- Brummer, M. & Enckell, H. 2005. Lasten ja nuorten psykoterapia. Juva. WS Bookwell Oy.
- Davis, M. 2003. Addressing the needs of youth in transition to adulthood. *Administration and policy on Mental Health*, 30, 6. 495–509. Viitattu 2.2.2018. <https://link-springer-com.proxy.uwasa.fi/content/pdf/10.1023%2FA%3A1025027117827.pdf>
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia – lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 14. Painos. Helsinki. WSOYpro oy.
- Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo. Bookwell Oy.
- Huotari, R. 2010. Omillaan toimeentuleva aikuinen? Lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tukijana. Pro gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Juvenes Print.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 5.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>
- L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 5.10.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L2P7>
- Laaksonen, S. 2004. Miksi jälkihuoltoa? Teoksessa Jälkihuolto-opas, 10–11. Toim Laaksonen, S. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Laaksonen, S. 2004. Nuoren tukeminen ja vastuuttaminen. Teoksessa Jälkihuolto-opas, 24–40. Toim Laaksonen, S. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.

- Laaksonen, S. 2004. Lähiverkoston tukeminen ja vastuuttaminen. Teoksessa Jälkihuolto-opas, 43–46. Toim. Laaksonen, S. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Laitonen, J. 2006. Jälkihuoltokäytännöt Hämeenlinnassa: Jälkihuollon toteuttaminen ja jälkihuolto nuorten selviytymisen ja itsenäistymisen tukijana. Pro gradu –tutkielma. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto.
- Pukkio, S. 2016. Prosessit jälkihuoltotyön tukena. Teoksessa Mikä jälki jää? – Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön, 70–85. Toim. Pukkio, S. & Hipp, T. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.
- Pukkio, S. & Hoikkala, S. 2016. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Mikä jälki jää? – Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön, 6–28. Toim. Pukkio, S. & Hipp, T. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.
- Ranta, M. 2012. Itsenäistyminen. Viitattu 13.1.2018. Verkkoartikkeli. Nuortenlinkki.
<https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/mielenterveys/itsenaistyminen>
- Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki. WSOYpro Oy.
- THL. 2017. Jälkihuolto. Viitattu 21.1.2018.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#otsikko4>
- THL 2017. Nuorten syrjäytyminen. Viitattu 20.1.2018.
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen
- THL. 2018. Opas jälkihuollossa olevien nuorten vanhemmille. Viitattu 18.12.2018. <https://www.thl.fi/documents/647345/0/j%C3%A4lkihuolto-opas+vanhemmille.pdf/e60a4ecd-ab22-4c90-ac41-3e52c0d8f301>
- Wade, J. & Dixon, J. 2006. Making a home, finding a job: investigating early housing and employment outcomes for young people leaving care. *Child and Family Social Work*. 11, 3, 199–208. Viitattu 2.2.2018.
<http://eprints.whiterose.ac>

LIITE 1 Haastattelukysymykset nuorille

Hei!

Olen tekemässä opinnäytetyötä aiheesta jälkihuolto. Tarkoitukseni on toteuttaa esite jälkihuollon asiakkaille, jossa kuvataan mitä jälkihuolto tarkoittaa sekä avataan jälkihuollon vaiheita. Lisäksi teen opinnäytetyöni pohjalta ohjeistuksen jälkihuollon parissa työskenteleville. Siinä kuvaan jälkihuollon vaiheita ja jälkihuollossa käytettäviä menetelmiä. Tiedot tulevat sekä esitteeseen että ohjeistukseen nimettömänä. Eikä haastatteluun osallistuneiden henkilöllisyyttä julkaista missään.

Haastattelussa kysyttävät kysymykset:

1. Mitä jälkihuolto mielestäsi on?
2. Millaisia tukea olet saanut jälkihuollossa?
3. Oletko kokenut, että jälkihuolto on ollut hyödyllistä?
4. Mitä muuta toivoisit jälkihuollolta?

Terveisin,

Sosionomiopiskelija Kaisa Tuurala

Vaasan ammattikorkeakoulu

LIITE 2 Haastattelukysymykset työntekijälle

Hei!

Olen tekemässä opinnäytetyötä aiheesta jälkihuolto. Tarkoitukseni on toteuttaa esite jälkihuollon asiakkaille, jossa kuvataan mitä jälkihuolto tarkoittaa sekä avataan jälkihuollon vaiheita. Lisäksi teen opinnäytetyöni pohjalta ohjeistuksen jälkihuollon parissa työskenteleville. Siinä kuvaan jälkihuollon vaiheita ja jälkihuollossa käytettäviä menetelmiä. Tiedot tulevat sekä esitteeseen että ohjeistukseen nimettömänä. Eikä haastatteluun osallistuneiden henkilöllisyyttä julkaista missään.

Haastattelussa kysyttävät kysymykset:

1. Mitä jälkihuolto mielestäsi on?
2. Mikä on tärkeintä jälkihuollossa?
3. Millaista tukea olet antanut?
4. Millaisia menetelmiä olet käyttänyt jälkihuollossa olevan nuoren kanssa?

-Mikäli koet mielekkäämpänä vastata kysymyksiin sähköisesti, se on järjestettävissä.

Terveisin,

Sosionomiopiskelija Kaisa Tuurala

Vaasan ammattikorkeakoulu

LIITE 3 JÄLKIHUOLTO-OPAS

JÄLKIHUOLTO-OPAS

SISÄLLYS

- 1 JOHDANTO
- 2 JÄLKIHUOLTO NUOREN ITSENÄISTYMISEN TUKENA
 - 2.1 Työntekijöiden kuvaus jälkihuollosta
 - 2.2 Suunnittelu
 - 2.3 Lähiverkoston kartoitus
 - 2.4 Psykososiaalinen tuki
 - 2.5 Taloudellinen tuki
 - 2.6 Tukea asumiseen
 - 2.7 Nuoren itsenäistymisvarat
 - 2.8 Nuoren tulevaisuus
 - 2.9 Arjen rytmittäminen
- 3 TÄRKEÄÄ JÄLKIHUOLLOSSA
 - 3.1 Säännöllisyys ja tavoitettavuus
 - 3.2 Nuoren ravitsemus ja ruokailutottumukset
 - 3.3 Liikunta ja harrastukset
 - 3.4 Turvallisuus
 - 3.5 Nuorelle käsitys yhteiskunnan palveluista
- 4 MENETELMIÄ
 - 4.1 Toiminnalliset menetelmät
 - 4.2 Ei-toiminnalliset menetelmät

LÄHTEET

1 JOHDANTO

Tässä oppaassa käsitellään jälkihuollon käytäntöjä Naantalin kaupungissa. Oppaan on tarkoitus tukea Naantalin kaupungin työntekijöitä, jotka työskentelevät jälkihuollon parissa. Oppaassa avataan erilaisia tukimuotoja ja joitakin menetelmiä, joita nuoren tukemiseen voi käyttää. Lisäksi oppaassa käsitellään asioita, joita työntekijät ovat kuvanneet tärkeiksi jälkihuollossa. Opasta tehtäessä on haastateltu kahdeksaa työntekijää Naantalin kaupungin lapsiperheiden sosiaalityön tiimistä. Lisäksi on haastateltu kolmea jälkihuollossa olevaa nuorta.

2 JÄLKIHUOLTO NUOREN ITSENÄISTYMISEN TUKENA

Jälkihuollolla tarkoitetaan yleensä tukea ja apua, jota järjestetään sijoituksessa olleelle nuorelle. Jälkihuollossa nuori saa tukea ja ohjeita itsenäistymiseen. Mikäli nuoren toimeentulo, asumisolot tai asunnon puuttuminen ovat olennaisena esteenä jälkihuollossa olevan nuoren kuntoutumiselle, tulee kunnan järjestää taloudellista tukea sekä järjestää tarpeen mukainen asunto. (L13.4.2007/417.)

2.1 Työntekijöiden kuvaus jälkihuollosta

Jälkihuolto on jatkumo sijoitetulle lapselle, jotta tuen määrää voidaan vähentää hiljalleen. Jälkihuollossa kartoitetaan itsenäistyvän nuoren taitoja ja kehitetään niitä yhdessä. Jälkihuollossa olevaa nuorta voidaan tukea itsenäistymisessä hyvin konkreettisella tavalla: opetellaan rahan käyttöä, arjen rytmittämistä, ostosten tekoa, siivousta, myönnetään tarvittaessa taloudellista tukea, opastetaan etuuksien hakemisessa ja tuetaan päihteettömyyttä.

Jälkihuolto on elämänhallintaan liittyvää tukea ja se on yksilöllistä jokaisen nuoren tarpeiden mukaan. Jälkihuollon tulee tarjota nuorelle tukea, jotta nuorella on mahdollisuus pärjätä itsenäisesti jälkihuollon päätyttyä.

2.2 Suunnittelu

Suunnittelu on keskeistä aloittaa nuoren kokonaistilanteen ja tarpeiden selvittämisestä. Tärkeintä suunnitteluvaiheessa on kuunnella nuorta aidosti ja ottaa huomioon nuoren toiveet jälkihuollolta. Jälkihuolto on vapaaehtoista nuorelle, joten on hyvin tärkeää, että nuori motivoituu ottamaan palvelua vastaan ja sitoutuu siihen. Jo suunnitteluvaiheessa nuoren tulee tietää, kuka on hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. Suunnitteluvaiheessa luodaan tavoitteet toiminnalle ja pohditaan yhdessä nuoren kanssa keinoja, joilla tavoitteisiin voidaan päästä. Lisäksi voidaan miettiä erilaisia työskentelymuotoja, ja tarvittaessa nuorta voi olla auttamassa sosiaalityöntekijän lisäksi nuorten avohuollon ohjaaja.

2.3 Lähiverkoston kartoitus

Nuoren ollessa täysi-ikäinen perheen kanssa ei työskennellä, mikäli nuori niin tahtoo. Nuoren halutessa yhteistyötä vanhempien ja työntekijän välillä, sitä lähdetään toteuttamaan nuoren toiveiden ja tavoitteiden pohjalta. Vanhemmalle voidaan myös antaa neuvoja ja vinkkejä, kuinka tukea nuorta itsenäistymisessä niin, että nuori kokee saavansa tukea vanhemmalta. Työntekijä rooli voi myös vaihdella suuresti riippuen siitä, onko nuorella lähiverkostossa aikuista, joka kykenee tukemaan ja auttamaan häntä itsenäistymisen erilaisissa vaiheissa. Toisaalta jos nuoren lähiverkostossa ei ole luotettavaa aikuista, on tärkeää, että työntekijä ottaa sen huomioon ja toimii luotettavan aikuisen tavoin. Nuorella tulee olla edes yksi aikuinen, jolta kysyä neuvoja ja apua arjen pulmatilanteissa. Nuorta tulee tukea tämän sosiaalisissa suhteissa, jotta hänellä olisi esimerkiksi oman ikäisiä kavereita.

2.4 Psykososiaalinen tuki

Koska itsenäistyminen on suuri muutos nuoren elämässä, tulee työntekijän ottaa huomioon nuoren henkinen jaksaminen. Nuori tarvitsee itsenäistymisen tueksi ihmisen, jolle kokee voivansa kertoa mitä vain. Tämä ihminen voi olla joko läheinen tai tarvittaessa työntekijä. Jälkihuollossa olevan nuoren itsetunto ja usko omiin kykyihinsä saattaa olla olematonta, joten nuoren tulisi saada sellaista tukea, joka kannustaa häntä uskomaan omiin kykyihinsä hoitaa asioita itsenäisesti. Harjoittellessa esimerkiksi ruuanlaittoa on tärkeää, että nuori on tasavertainen työntekijän kanssa ja kokee itse pystyvänsä toimimaan. Lisäksi psykososiaaliseen tukeen kuuluu palvelunohjaus eli nuoren ohjaaminen oikeiden palvelujen luokse.

2.5 Taloudellinen tuki

Sosiaalityöntekijä voi tehdä nuorelle maksusitoumuksia esimerkiksi ruokaostoksiin, asunnon kalustamiseen, opintojen tukemiseen kuten oppimateriaaleihin sekä harrastuksiin. Lisäksi epäsuoraa taloudellista tukea nuori voi saada esimerkiksi kaupassakäynnin yhteisestä opettelusta ja taloudellisista hankinnoista sekä rahan käytön opettelusta. Lisäksi työntekijä auttaa nuorta

tarvittaessa Kelan tukien hakemisessa ja jälkihuollon nuori on oikeutettu saamaan toimeentulotukea opintolainan sijaan opinnoissaan. Nuoren kanssa voidaan harjoitella yhdessä laskujen maksamista ja muidenkin pankkiasioiden hoitamista.

2.6 Tukea asumiseen

Jälkihuollossa olevan nuoren on mahdollista saada tukea asunnon hankintaan, tukiasuntoon tai omaan vuokra-asuntoon sekä takuuvuokraan tarvittaessa. Asuntoa varten voi saada apua tavaroiden tai kalusteiden hankintaan. Asunnon kuluissa voi myös saada tukea, esimerkiksi vuokran maksun kanssa, jolloin vuokra maksetaan suoraan vuokranantajalle. Näin on toimittu esimerkiksi päihdenuorien kanssa, jotta he eivät saisi häätöä.

2.7 Nuoren itsenäistymisvarat

Nuorelle on saattanut kertyä itsenäistymisvaroja sijoituksen ajalta. Nuoren kanssa voidaan yhdessä pohtia, mitkä olisivat hyviä käyttökohteita rahoille, esimerkiksi kodin kalustaminen.

Sosiaalityöntekijä päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohta on, että itsenäistymisvarat annetaan nuorelle jälkihuollon päättyessä. Erityisestä syystä, joka liittyy turvaamiseen, itsenäistymisvarat voidaan maksaa nuorelle vasta tämän täyttyessä 21 vuotta. Sosiaalityöntekijän tulee antaa selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksusta sijoituksen päättyessä tai jo aiemmin, mikäli nuoren huoltaja, edunvalvoja tai yli 15-vuotias sitä itse pyytää. (L13.4.2007/417.)

2.8 Nuoren tulevaisuus

Jälkihuollossa työntekijä voi tukea nuorta myös auttamalla tätä hahmottamaan erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja. Lisäksi nuoren kanssa voidaan yhdessä pohtia kiinnostaako esimerkiksi opintojen jatkaminen, työelämä ja millaiselle alalle nuori haluaa. Lisäksi nuoren kanssa voi miettiä millaisia tavoitteita nuorella on henkilökohtaisessa elämässään, esimerkiksi millainen ihminen hän haluaa olla tulevaisuudessa.

2.9 Arjen rytmittäminen

Arjen rytmittäminen on tärkeä osa nuoren itsenäistymisen tukemisessa, koska se tukee nuoren jaksamista ja positiivisia tulevaisuuden näkymiä. Nuoren tukeminen opinnoissa tai työssä sekä vapaa-ajalla on tärkeää, koska se on suuri osa nuoren arjesta. Mikäli nuorella on vaikeuksia arjenhallinnassa ja vuorokauden ajat sekoittuvat, voidaan nuoren kanssa suunnitella tavallinen arkipäivä. Suunnitelma voi sisältää asioita hygienian huolehtimisesta aina kaupassa käyntiin asti, riippuen nuoren itsenäistymisen tasosta.

3 TÄRKEÄÄ JÄLKIHUOLLOSSA

Jälkihuollon tärkein tavoite on nuoren itsenäistyminen ja kasvaminen osaksi yhteiskuntaa. Jälkihuollossa tehtävän työn tulee olla tavoitteellista ja itsenäistymiseen tähtäävää. Jälkihuollon tärkein tehtävä on saattaa nuori yhteiskunnan itsenäiseksi jäseneksi, joka pärjää omillaan ja osaa hakea apua tarvittaessa. Tässä luvussa on käsitelty työntekijöiden tärkeimpinä pitämiä sisältöjä jälkihuollossa.

3.1 Säännöllisyys ja tavoitettavuus

Jälkihuollossa olevan nuoren kanssa on tärkeää pitää sovitusta ajoista kiinni ja tapaamisten olisi hyvä olla säännöllisiä. Tapaamisia on usein alkuun tiheämmin ja ne vähenevät pikkuhiljaa. On myös tärkeää, että nuori tietää mistä työntekijän tavoittaa ja mihin kellon aikaan. Työntekijän tulee olla tavoitettavissa tai ottaa nuoreen yhteyttä mahdollisimman pian, mikäli nuori tarvitsee apua.

3.2 Nuoren ravitseminen ja ruokailutottumukset

Nuoren kanssa voidaan tarvittaessa käydä läpi millaista ruokaa tulisi syödä, erityisesti mikäli hän on selkeästi ylipainoinen. Lisäksi nuoren kanssa voidaan käydä yhdessä kaupassa ja tehdä sitten erilaisia helppoja arkiruokia yhdessä, jotta hän saa varmuutta ruuanlaittoon. On myös hyvä muistuttaa säännöllisistä ruokailuajoista, sillä nuori on saattanut esimerkiksi laitoksessa tottua tarkkaan ruokarytmiin, joka omilleen muutettaessa unohtuu.

3.3 Liikunta ja harrastukset

Nuorella saattaa olla erilaisia harrastuksia taustalla ja niissä pysymisessä kannattaa tukea. Harrastuksissa voidaan tukea myös tarvittaessa taloudellisesti, ja kannustaa näin uuden harrastuksen aloittamisessa. Myös tapaamisilla voidaan ottaa liikunta mukaan esimerkiksi menemällä kävelyille nuoren kanssa. Sosiaalityöntekijä voi tukea harrastamista myös esimerkiksi bussikortin tai kuntosalikortin avulla.

3.4 Turvallisuus

Nuorta tulee tukea riskittömämpään elämään, jolloin voidaan keskustella esimerkiksi kotibileiden ja päihteiden riskeistä. Nuoren kanssa on myös hyvä pohtia hänen lähipiirinsä vaikutuksia hänen elämään, kuten kavereiden vaikutuksia päihteiden tai rahankäyttöön. Lisäksi on hyvä pohtia, millainen on luotettava kaveri tai aikuinen ja onko lähipiirissä sellaisia, jotka eivät tunnu nuoresta luotettavilta.

3.5 Nuorelle käsitys yhteiskunnan palveluista

Jälkihuollon aikana nuorelle annetaan kokonaisvaltainen käsitys yhteiskunnan erilaisista palveluista ja mistä palveluita voi hakea. Nuoren kanssa voidaan käydä yhdessä tutustumassa esimerkiksi terveystaloihin, virastoihin tai seurakunnan palveluihin tarpeista riippuen.

4 MENETELMIÄ

Jälkihuoltoa toteutetaan sekä toiminnallisin että ei-toiminnallisin menetelmien avulla. Tässä kappaleessa listataan menetelmiä, joita voi hyödyntää jälkihuollon työskentelyssä sekä avataan niiden sisältöä.

4.1 Toiminnalliset menetelmät

Toiminnallisia menetelmiä voidaan käyttää nuoren kanssa esimerkiksi kotikäynneillä tai muilla käynneillä, jotka tapahtuvat toimiston ulkopuolella. Toiminnallisia menetelmiä ovat esimerkiksi:

- Mallintaminen
- Etuuksien hakeminen yhdessä
- Yhdessä asioiminen kaupassa, pankissa tai virastoissa
- Siivoamisen opettelu
- Ruuanlaiton harjoittelu yhdessä
- Virkistävää tekemistä yhdessä, kuten pelaamista, kahvilassa käyntiä tai lounastamista ulkona

4.2 Ei-toiminnalliset menetelmät

Ei-toiminnalliset menetelmät voivat olla sellaisia, joita toteutetaan esimerkiksi toimistossa tai nuoren kotona. Menetelmät voivat olla esimerkiksi erilaisten lomakkeiden hyödyntämistä tukemisen apukeinona. Esimerkkejä erilaisista ei-toiminnallisista menetelmistä:

- Itsenäistyvän nuoren kansio
- Keskustelu, ohjaus ja neuvonta
- Tavoitteiden asettaminen ja niiden seuranta
- Itsenäistyvän nuoren roolikartta
- Verkostokartta
- Pesäpuu Ry:n vahvuuskortit
- Umbrella

- Nuorelle annettu kannustimia onnistumisiin
- Itsenäistyvän nuoren hankintalista
- Talouden kuukausiseuranta (tulot-menot)
- Toivon sinun –kortit
- Mikä fiilis–kortit
- Nuoren aikajana
- 5 vuoden päästä olen... (suunnittelua tulevaan)
- Sosiaaliset suhteet kartta
- Ajankäyttöympyrä

LÄHTEET

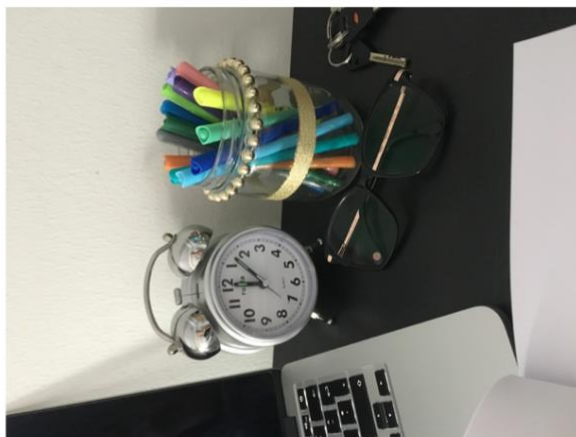
Naantalin lapsiperheiden sosiaalityön tiimissä tehdyt haastattelut. 2017.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla.
Viitattu 5.10.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

LIITE 4 JÄLKIHUOLTOESITE

Jälkihuolto

Jälkihuoltoa saaneiden nuorten kommentteja jälkihuollosta:

Naantali

Naantali

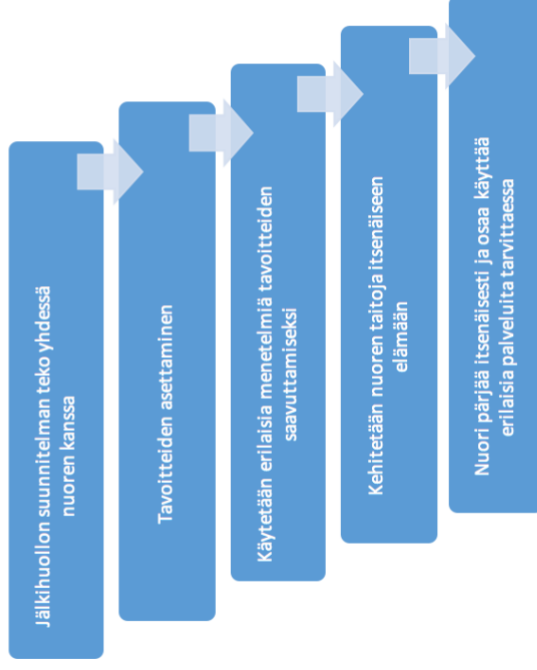
Mitä jälkihuolto tarkoittaa?

- Lastensuojelulain 75 §:n mukaan kunnan on järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuoltoa, mikäli lapsi on ollut huostaanotettuna tai jos lapsi on ollut avohuollon tukitoimena tapahtuneessa sijoituksessa yhtäjaksoisesti puoli vuotta ja sijoitus on kohdistunut lapseen yksin.
- Jälkihuolto on yleensä tarkoitettu 18-21 vuotiaiden nuorten itsenäistymisen tukemiseen, mutta sitä voi saada jo aiemmin, mikäli huostaanotto tai sijoitus on päättynyt nuorempana.

- Nuorella on oma sosiaalityöntekijä, joka vastaa nuoren asioista.
- Aluksi tapaamisia saattaa olla tiheästi mutta tapaamiset vähentyvät työskentelyn edetessä.

Jälkihuollon prosessi

- Jälkihuollossa olevaa nuorta kannustetaan koulunkäyntiin tai mahdollisesti työllistymään, jonka lisäksi harrastustoimintaa voidaan tukea.